

Leagan Giorraithe d'Agallamh a chuir Seán Ó Tuairisg ar Tim Johnny do Raidió na Gaeltachta

Daithí Ó Muirí a thras-scríobh

Rugadh é an bhliain chéanna ar tógadh Scoil Shailearna ar an gCnoc, Indreabhán, sa mbliain 1885. Bhí sé ina gharraíodóir ag an sean-Lord Killanin. Chuaigh sé isteach sna seanphóilios, nó san RIC, an bhliain ar bhásaigh Micheál Breathnach, 1908. D'imigh sé as an RIC sa mbliain 1922. Ansin chuaigh sé go Maryland, sna Stáit Aontaithe, áit ar chaith sé geábh sna State Police agus bhí motorbike aige ansin, a deir sé. Tamall eile mar oifigeach príosúin i mBaltimore agus ina dhiaidh sin tháinig sé abhaile go dtí a bhaile dhúchais, an Spidéal, áit ar cheannaigh sé teach ósta, a bhí aige go ceann i bhfad ina dhiaidh sin agus atá fós cáiliúil mar An Cruiscín Lán. Sin é Tim Johnny, nó Tadhg Ó Cualáin. I mBoth Chuanna, díreach taobh thiar de dhroichead an Spidéil, a rugadh é, ach céir daoibh é?

TJ: Seán Ó Cualáin, Johnny Mháirtín, sin é m'athair.

SÓT: Agus do mháthair?

TJ: Máire Tom Ó Coisdealbha sular phós sí m'athair. As Baile an tSagairt.

Cuimhníonn sé ar an gclann ar fad, ochtar acu, fiú an lá a ndeachaigh a dheartháir ba shine go Meiriceá as Gaillimh ar cheithre phunt, ach níl sé cinnte an ar an White Star Line nó an Allan Line a d'imigh sé, a deir sé liom. Ba é Tim féin an duine ab óige. Thaithnigh a bhaile dúchais, Both Chuanna, go mór leis agus muintir an bhaile.

TJ: Ní fhaca mé riamh aon bhaile ba deise ná daoine mar iad. Bhí ceithre theach ar an tsráid a raibh mise ann, i bhfoisceacht ceithre shlat dá chéile agus bhíodar ag tabhairt cúnaimh dá chéile le cur isteach coirce, le móin, le feamainn, ag cur fhataí, le chuile obair mar sin. Ó thuaidh dhúinne bhí Marcas Ó Curraoin, Marcas Mháire a thug siad air. Ar an taobh ó dheas dhúinne bhí Seánín Mháire Neile, go ndéana Dia trócaire air, Seánín Ó Céide. Bhí teach eile ann, Tomás Ó Cualáin, Tom Mháirtín, m'uncail. Bhí na ceithre theach sin mar a bheadh aon teach amháin, aon chomhluadar amháin a bhíodar, ag tabhairt cúnaimh dhá a chéile i gcónaí, chuile chineál obair, cuma cén obair é féin.

Chuaigh sé ar an scoil san áit a bhfuil Teach na Cúirte ar an Spidéal anois in 1891, agus na múinteoirí, cuimhníonn sé orthu sin freisin.

TJ: Daniel Duggan a bhí ar an gcéad fhear, go ndéana Dia trócaire air, tá sé básaithe anois ar aon chuma. Agus Daniel Deeney a bhí ar an bhfear eile. As Dún na nGall. Dhá chrochadóir a bhí iontu.

SÓT: Ar ndóigh, Béarla ar fad a bhí sa scoil an uair sin?

TJ: Béarla, ní raibh aon Ghaeilge ann. Agus na leids a bhí ar scoil in éineacht leat, an bhfuil aon duine acu sin fanta anois?

TJ: Tá, Máirtín Bairéad, Baile an tSagairt. Agus bhí Pat John Tom, bhí sé tamaillín beag ann, tá mé ag ceapadh go raibh sé ann sula d'fhága mé. Agus bhí Pádraig Ó Céide as an bPáirc, Pádraig Mhéairt. Níl fhios agam an raibh aon duine eile ann timpeall na háite a bhí ann, ach bhí go leor as Baile Liam, tá siad i Meiriceá, tá siad básaithe.

Bhí sé sé bliana déag d'aois nuair a d'éirigh sé as an scoil agus ansin chuaigh sé ag garraíodóireacht ag an sean Lord Killanin, Máirtín Muiris. D'fhiafraigh mé de Tim céard a bhí sé a chur don sean-Lord.

TJ: Bláthanna, trátaí, níl fhios agam cén Ghaeilge atá ar *peaches*. Sea agus *grapes*. Bhíodh trí theach gloine ann, bhí muid ag breathnú ina ndiaidh sin agus á nglanadh, ag tabhairt aire dóibh, bhí neart acu sin ann.

D'fhan sé leis an sean-Lord Killanin nó go ndeachaigh sé isteach san RIC in aois a dhá bhliain agus fiche, fear óg luath láidir, cúig troith agus aon orlaigh déag ar airde. Cuimhníonn sé go maith ar an gcéad lá, a deir sé.

TJ: Cuimhním go maith air. Thug mo dheartháir isteach

Tim agus a mhada

Slua taobh amuigh de Theach Ósta Tim Johnny sa Spideál lá den tsaoil.

mé go Gaillimh ar *jaunt* agus tá fhios agam go raibh mé ag caoineadh ar feadh an achair. Thug mé mé féin go Baile Átha Cliath ansin, deich 's sé phingin a d'íoc mé ar an traen. Chuaigh mé go Baile Átha Cliath ansin agus fuair muid an deich 's sé phingin ar ais. Chaith muid deich mí ag traenáil ann, i mBaile Átha Cliath, sa *depot*. Ina dhiaidh sin chuaigh mé síos go Ros Comáin, in aice le Béal Átha na Sluaighe. Sin é an bhliain chéanna a raibh Halley's Comet le feiceáil, má chuala tú caint air. Ba chosúil é le barra mór iarainn a bheadh lasta thuas sa spéir. Chaith sé cupla oíche ann. Bhí chuile dhuine a rá an uair sin gurb é deireadh an tsaoil é. Níl a fhios agam an raibh sé le feiceáil anseo ach bhí sé le feiceáil go follasach in aice le Béal Átha na Sluaighe, áit a raibh mise. Chuir mé isteach ar athrú ansin. Ba mhaith liom a goil ar siúlóid i gcónaí agus chuaigh mé síos go Uíbh Fhaillí. Chaith mé dhá bhliain déag in Uíbh Fhaillí.

SÓT: Bhí tú ann i 1916, le linn an Éirí Amach, an raibh?

TJ: Bhíos, tá tú ceart, bhí mé thíos ansin an t-am sin. In aice le hÉadan Doire.

SÓT: An raibh sé ciúin ansin?

TJ: Bhí, ní raibh a fhios againn ar chor ar bith céard a bhí ar siúl i mBaile Átha Cliath, bhí an áit chomh ciúin sin. Níor fhan mé i bhfad in Éadan Doire. Bhí mé idir dhá chomhairle fanacht ann ar chor ar bith, an chaoi a bhí ar an saol, ní bheifeá sábháilte ar chor ar bith.

SÓT: An raibh faitíos ort?

TJ: Diabhal faitíos a bhí ariamh orm. Mar ní raibh aon chall leis san áit a raibh mé. Bhí daoine deasa ann. Ní hiad muintir na háite a dhéanfadh dochar ar bith. B'fhéidir strainséirí a chuaigh isteach ann.

SÓT: Agus ar chaith tú i bhfad i mBaile Átha Cliath ansin?

TJ: D'fhan mé ansin go dtí 1922. Faoi Bhealtaine chuaigh mé abhaile ansin, chaith mé tamall sa mbaile.

Anonn leis ansin go Sasana agus sheol sé as Liverpool anonn ag deirfiúr leis, go Baltimore sna Stáit Aontaithe. Níl sé cinnte cé mhéad a d'íoc sé ar an bpaisinéireacht ach ní mórán rath a bhí ar an saol thall an uair sin.

TJ: Bhí obair an-ghann an t-am sin, níorbh fhéidir aon jab a fháil. Chuaigh mé ag obair ag an *Gas and Electric Company*. Ag déanamh gas, mé féin agus triúr eile, bhíodh muid ar *shifts*, mar a dearfá, beirt againn ag obair ar maidin ag an seacht, d'fhan muid ag obair go dtí an trí tráthnóna. Thiocfadh beirt eile ansin ag an trí agus d'fhanfadh siad go dtí an haon dhéag, ansin nuair a bheadh ocht n-uair déanta acu ansin thiocfadh beirt eile agus d'fhanfadh siadsan ann go dtí an seacht ar maidin.

SÓT: Cén pháigh a bhí dhuit?

TJ: Céad dollar an uair sin, ach níor fhan mé i bhfad ann, timpeall is deich mí nó mar sin, bhí mé ag iarraidh ardú páigh. D'fhág mé ansin agus chuaigh mé sna *State Police*, mar a dúirt mé leat, leis an *motorbike*.

SÓT: *Motorbike* - is dóigh gur thaithnigh sé sin leat?

TJ: Níor thaithnigh. Mar sin an t-am a bhíodar ag déanamh poitín, na *bootleggers*, mar a dearfá.

SÓT: Agus bhí faitíos ort roimh na *bootleggers*?

TJ: By dad bhí, bhí sé contúirteach. D'fhága mé ansin, dúirt mé leis an gcaptaen é. An lá seo, d'fhiafraigh sé díom cén chaoi ar thaithnigh an jab liom. Dúirt mé nár thaithnigh sé liom ar chor ar bith, go raibh sé róchontúirteach.

"Bhuel", a deir sé, "cá bhfuil tú ag brath ar a ghoil?"

"Tá mé ag brath ar a ghoil go San Francisco", a deir mise, "go California".

"Ó", a deir sé, "níl fhios agam faoi sin, ach tá jab ag imeacht ins an *bpenitentiary*, ins an bpríosún mór, Maryland Penitentiary. Agus tá páigh mhaith ann", a deir sé.

"Triailfidh mé é sin", a deir mé.

Agus fuair mé scrúdú ansin. Rinne mé thar cionn, mar is beag nach é an scrúdú céanna ann is a bhí sna póilíos, nuair a chuaigh mé sna póilíos an chéad lá riamh. D'éirigh liom agus glaoth orm faoi cheann dhá mhí nó mar sin, is d'fhan mé sa bPenitentiary nó go dtáinig mé abhaile.

SÓT: Cén mhéad bliain a chaith tú sa bpríosún?

TJ: Sé bliana ceapaim.

SÓT: Is dóigh gur iomaí hard case a chonaic tú.

TJ: Bhíodar hard agus bhíodar go maith, na créatúir bhíodar ceart go leor.

In 1928 tháinig cor eile i saol Tim Johnny. Tháinig sé abhaile go dtí an Spideál.

TJ: Bhí fonn orm mo mhuintir a fheiceáil, cupla mí saoire a thóigeáil, mé ag caint i gcónaí ar theacht abhaile. Tháinig mé abhaile agus bhí an teach sin thiar, an teach ósta, le díol.

SÓT: 1928 cheannaigh tú teach ósta ar an Spidéal. Cén fáth? Is dóigh go raibh a luach agat.

TJ: By dad bhí a luach agam, ceart go leor. Bhuel is dóigh go raibh a luach agam ach 'sé an talamh a bhí mé ina dhiaidh. Tá cúig acra talaimh leis. Ní thabharfainnse pingin ar theach ósta.

SÓT: Ar thaitin sé leat a bheith ag obair i dteach ósta?

TJ: Thaitin na custaiméirí liom, bhí an-chustaiméirí agam. Bhí na custaiméirí is fearr in Éirinn agam. Bhíodar cneasta.

SÓT: Cloisim gur tháinig siad ann oíche amháin, na daoine a d'ionsaigh an beairic nuair a bhí tú sna póilíos?

TJ: Tháinig, cuid acu.

SÓT: Ar aithnigh tú iad?

TJ: Tuige nach n-aithneoinn iad agus cuid acu in aice liom.

SÓT: Cé hiad na daoine is mó a d'fhan i d'intinn as na custaiméirí a bhí agat?

TJ: Chuile dhuine siar, siar chomh fada le Ros Muc, Camas, An Tulaigh, An Bhánrainn, Cor na Rón, chuile áit. Bhíodar thar cionn, daoine deasa, daoine cneasta.

SÓT: Cn méid a bhí ar an bpionta pórtair in 1928?

TJ: Naoi bpingine.

SÓT: Agus ar leathcheann fuisce?

TJ: Deich bpingine, sílim. Chonaic mé díolta ar dhá phingine é, an pionta, agus chonaic mé leathghloine fuisce ar dhá phingin, anseo ar an Spidéal. Chonaic mé unsa tobac ar trí phingine, leathunsa ar phingin go leith. Chonaic mé mála mine ceannaithe. Tamall gearr ó shin chuala mé daoine a rá go raibh an saol go dona. Ní raibh. Chonaic mé mála mine, mála agus dhá chluas air, ar shé déag, thuas againn féin, mála plúir sé clocha déag, mála céad ar ocht scilleacha.

SÓT: An raibh ocras ar na daoine an t-am sin?

TJ: Ní raibh, ní ar an mbaile seo againne ar chuma ar bith. Bhí obair i gcónaí ann, bhíodar ag obair ag an Tiarna Killanin. Bhí carr is capall ag chuile dhuine ar an mbaile agus bhíodh siad ag obair leis. Dhíol mé cribín móna i mBearna ar dhá scilling. Sin é an fhúinne agus is mé a bhí sásta. Seanbhean a tháinig amach romham, an créatúir, tá sí curtha anois ar chuma ar bith, in aice leis an taobh seo de Thigh Pheter Fagan, tháinig sí amach romham agus d'fhiafraigh sí cén mhéad a bhí ag iarraidh ar an gcribín móna.

"Leathchoróin", a deir mise.

"Tabharfaidh mé dhá scilling duit," a dúirt sí.

"Déanfaidh sé sin, a deir mé agus is mé a bhí sásta.

Bhí Tim Johnny, nó Tadhg Ó Cualáin, as an Spidéal, thart ar nócha dó bliain d'aois nuair a rinne sé an t-agallamh sin le Seán Ó Tuairisg do Raidió na Gaeltachta. Bhásaigh Tim Johnny in 1979 ■

Droichead Bhaile an tSagairt